

Nový, Lubomír

[Dejiny marxistickej filozofie 19. storočia. Red. I.S. Narského, B.V. Bogdanov, M.T. Iovčuk]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1984, vol. 33, iss. B31, pp. 97-98

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106507>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

k hlubšímu poznání člověka, ale i v jeho přínosu pro praxi, který je hluboce fundován dlouholetým bojem autorů za zlepšení osudu opuštěných a deprivovaných dětí. A tak nám může být jejich práce i příkladem konkretizace socialistického humanismu.

Helena Havlasová

Dejiny marxistickej filozofie 19. storočia. (Red. I. S. Narského, B. V. Bogdanova, M. T. Iovčuka.) Bratislava, Pravda 1982. 766 stran.

Nelze říci, že by o vzniku a vývoji marxistické filozofie 19. století existovalo málo publikací, ať již jde o monografické zpracování života a díla jednotlivých jejích představitelů, etap a problémových okruhů, nebo o souhrnné příručky, jež podávají celkový historickofilozofický obraz. Přesto je nutné vydání této knihy (Nauka, Moskva 1979) a její slovenský překlad jen uvítat. Mluví pro to mnoho důvodů.

Dějiny marxistické filozofie 19. století (především v dílech Marxe a Engelse) mají totiž základní a trvale aktuální význam: jsou opěrným bodem celé marxistické myšlenkové soustavy, jedním ze zdrojů současného tvořivého osvojení a rozvíjení marxismu a zároveň též objektem závažného ideologického boje, vedeného širokou škálou odpůrců marxismu — bojovnými antimarxisty počínaje a dezinterpretů, kteří se vydávají za marxisty, konče. Vedle záplavy masově vydávaných brožurek vycházejí též obsáhlé marxologické spisy, vydávané jednotlivými autory (z nichž mnozí se taktó marxismem zabývají jako celoživotním tematem) anebo celými týmy pracovníků rozvětvené sítě institucí, specializujících se na boj proti marxistickému světovému názoru a proti komunismu vůbec, na „Ostforschung“, na „sovétologii“ apod.

Široký kolektiv jednatřiceti sovětských autorů (pracovníků Filozofického ústavu AV SSSR a Akademie společenských věd při ÚV KSSS) položil proto právem do základů této syntetické práce mnohostrannou analýzu a interpretaci hlavních etap formování a rozvíjení marxistické filozofie a nejdůležitějších spisů, interpretaci zapojující tyto myšlenky do vnitřní souvislosti s aktuální problematikou marxistické filozofie a současně reagující na ty nejcitlivější body, na něž se upíná pozornost soudobých antimarxistických dezinterpretů „abstraktně humanistické“ či „scientistické“ provenience. Jde např. o tyto problémové okruhy: vztah k Hegelově filozofii, význam Ekonomicko-filozofických rukopisů, spory o „mladého“ Marxe (ve vztahu ke „zralému“), teorie revoluce, Marxovy ekonomické rukopisy a teoreticko-metodologický význam Kapitálu, Engelsovy filozofické práce a otázky dialektiky přírody atd.

Autoři kombinují proto historický přístup se zvýrazněným zřetelem k problémovým okruhům dialektického a historického materialismu jako myšlenkového systému. Ocenit je třeba, že filozoficky interpretují i ty Marxovy a Engelsovy práce, které se na první pohled filozofií nezabývají. Návaznost výkladu na pozdější vývoj zajišťují také tím, že odkazují na Leninovo rozvinutí myšlenek zakladatelů marxismu.

Obsáhlý materiál je rozdělen do pěti částí a osmnácti kapitol. První část („Formování marxistické filozofie v letech 1837—1848“) podává rozbor přechodu Marxe a Engelse k materialismu a komunismu a jejich základních spisů té doby: Ekonomicko-filozofických rukopisů, Svaté rodiny, Tezí o Feuerbachovi, Německé ideologie, Bída filozofie a Manifestu. Druhá část („Marxovo a Engelsovo rozvíjení materialistického pojetí dějin v období buržoazně demokratických revolucí v polovině 19. století“) se soustřeďuje na teoretické práce zakladatelů marxismu z let 1848 až 1852, opřené o rozbor revolucí 1848—1849. Třetí část („Vývoj marxistické filozofie v procesu vzniku vědecké politické ekonomie v padesátých až šedesátých letech 19. století“) zabývá se klíčovými obdobími Marxovy teoretické práce — jeho rozpracování materialistického pojetí dějin a marxistické dialektiky jako teorie a metody poznání v ekonomických rukopisech a v Kapitálu. Ústředním tématem čtvrté části („Vývoj marxistické filozofie v sedmdesátých letech a na počátku devadesá-

tých let 19. století“) jsou filozofické práce Engelsovy (s výjimkou Marxových úvah o Pařížské komuně, jeho kritiky maloburžoazních koncepcí a Matematických rukopisů), obsahující základní obrys marxistické filozofické soustavy (Anti-Dühring, Ludvík Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie), rozbor filozofických problémů přírodních věd (Dialektika přírody), otázek historického materialismu (Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, dopisy o historickém materialismu). Pátá část („Rozšíření marxistické filozofie v evropských zemích. Ideový boj v II. internacionále“) zabývá se filozofickým přínosem J. Dietzgena, K. Kautského, F. Mehringa, P. Lafargua, A. Labrioly, D. Blagoeva a rozšířením marxismu v Rusku ve čtyřicátých až osmdesátých letech a v díle G. V. Plechanova z let 1883—1895. Poslední kapitola této části („Marxistická filozofie 19. století, buržoazní marxologie a marxismus“) uzavírá celý spis a obrací pozornost právě k aktuálnosti boje o nezkraslený výklad marxistického filozofického dědictví 19. století.

Publikace je takto koncipována jako soudobé pojetí systému dialektického a historického materialismu, procházející dějinami svého vzniku a vývoje u zakladatelů marxismu a jejich následovníků v 19. století. První fáze myšlenkového vývoje V. I. Lenina sice chronologicky do tohoto období patří, není však již do spisu počítána, a to plným právem, protože Leninovy filozofické práce již představují kvalitativně novou vývojovou fázi marxismu, spjatou především se stoletím dvacátým. Pozitivně nutno ocenit tu skutečnost, že profily marxistických filozofů II. internacionály nejsou zpracovány v podobě shrnujících medailonů — tuto funkci uspokojivě plní dostupné příručky z dějin filozofie —, ani jako podrobný rozbor života a díla dané osobnosti — tuto funkci uspokojivě plní práce monografické —, nýbrž jako portréty osobností s jejich specifickým podílem na šíření a dalším rozvoji marxistické filozofie, na jejím uplatnění v dějinách filozofie, v historiografii, estetice, etice apod.

Uvedená fakta snad dostatečně zdůvodňují tvrzení, že vydání a slovenský překlad Dějin marxistické filozofie 19. století má své významné místo v naší literatuře. Lze jen litovat, že ve srovnání s ruským originálem vypustili naši editoři cenný soupis literatury (knižních publikací i časopiseckých studií), kterou v letech 1965 až 1978 vydali sovětsí autoři (a autoři zahraniční v ruském překladu) a jež tvoří onu širokou badatelskou bázi, o níž se předložená syntetická práce opírá. Nebylo podle našeho názoru rovněž nutné zkracovat původní velmi podrobný obsah díla, který čtenáři poskytuje mnohem lepší orientaci. Zbytečně též unikly pozornosti některé technické chyby (nesprávná stránka za titulním listem, omyly v prepisech některých jmen — L. Séve, H. Lefebvre, G. Cogniot aj.).

To ovšem nic nemění na skutečnosti, že vydané dílo je záslužným edičním činem, stane se nezastupitelným pramenem a inspirací ke studiu soudobých problémů marxistické filozofie sub specie jejich historie, ke studiu dějin marxismu, ke kvalifikované polemice s antimarxistickými dezinterpretacemi.

Lubomír Nový

V. G. Fedotova: Kritika sociokulturních orientací v sovremennoj buržuaznoj filosofii. Nauka, Moskva 1981. 192 stran.

Spor mezi scientismem a antiscientismem byl ve své otevřené formě charakteristický především pro 60. léta tohoto století. V poslední době došlo k určitému posunu, avšak otázky hodnoty vědy jak uvnitř vědeckého výzkumu, tak ve společnosti obecně, jsou živé dosud. Proto lze jen přivítat knihu V. G. Fedotové, která se navíc snaží zkoumat oba proudy ne z jejich logicko-metodologického aspektu, jemuž bylo věnováno už dost místa jak v marxistických tak v nemarkxistických pracích, ale na základě historickomaterialistického rozboru sociálního pozadí tohoto konfliktu.

Kromě Úvodu a Závěru má kniha čtyři kapitoly: Odras vědeckotechnického pokroku v buržoazním vědomí, Scientismus a antiscientismus v chápání společenského